

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

OIR

Open innovative resources
for distance learning

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Specjalne potrzeby edukacyjne

dr Katarzyna Rusinek

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the inform

CZYM SĄ SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE?

- Do języka nauki i piśmiennictwa polskiego określenie „specjalne potrzeby edukacyjne” przeniknęło z dokumentów, opracowań i regulacji zagranicznych, tworzonych na potrzeby upowszechniającego się w drugiej połowie XX w. w wielu krajach zachodnich, nowego podejścia do kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, polegającego na umożliwieniu im kształcenia się w dowolnym typie szkoły (specjalnej, integracyjnej lub ogólnodostępnej) (A. Olechowska, 2019).
- Prekursorym dokumentem był brytyjski raport *Special Educational Needs. Report of the Committee of Enquiry into the Education of Handicapped Children and Young People* (HMSO 1978), przygotowany pod przewodnictwem Mary Warnock. Dokument ten stał się podstawą gruntownych przeobrażeń w brytyjskim systemie oświaty oraz impulsem zmian zapoczątkowanych w innych krajach, również w Polsce. W tym właśnie dokumencie po raz pierwszy zostało użyte określenie „specjalne potrzeby edukacyjne” i od tego czasu zaczęło być stosowane zarówno w dokumentach międzynarodowych, jak i w polskim piśmiennictwie naukowym czy codziennej komunikacji (A. Olechowska, 2019).

Definicje dotyczące specjalnych potrzeb rozwojowych (SPR) i edukacyjnych (SPE)

- W 2008 roku powołany przez Ministra Edukacji Narodowej Zespół Ekspertów ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych opracował dwie definicje dotyczące specjalnych potrzeb rozwojowych (SPR) i edukacyjnych (SPE):
 - 1) Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi to te, u których stwierdza się spektrum objawów utrudniających lub uniemożliwiających funkcjonowanie: ruchowe, sensoryczne, poznawcze, w zakresie komunikacji, emocjonalno-społeczne i/lub psychiczne, wpływających na jakość życia i pełnienie ról społecznych teraz i/lub w przyszłości.
 - 2) Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi to te, u których stwierdza się zagrożenie niepełnosprawnością, wszelkie dysfunkcje, dysharmonie lub niesprawności mogące mieć negatywny wpływ na dalszy rozwój (L. Zaremba, 2014).

Inne przykłady definiowania specjalnych potrzeb edukacyjnych

- Warto zaznaczyć, iż w przedstawionej definicji Zespołu Ekspertów ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych dokonano specyficznego rozdzielenia specjalnych potrzeb na **specjalne potrzeby rozwojowe** i **specjalne potrzeby edukacyjne** (L. Zaremba, 2014). Zgodnie z tą propozycją:
 - 1) **specjalne potrzeby rozwojowe** dotyczą potrzeb dzieci od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole;
 - 2) **specjalne potrzeby edukacyjne** dotyczą potrzeb uczniów (od rozpoczęcia do ukończenia nauki w szkole).
- Inne przykłady definiowania specjalnych potrzeb edukacyjnych:
 - ✓ „Dzieci i młodzież o specjalnych potrzebach edukacyjnych to te, które nie potrafią podjąć wymaganiom obowiązującego programu nauczania. Potrzebują one pomocy w formie specjalnego programu nauczania, metod nauczania dostosowanych do ich potrzeb, specjalnie przygotowanych nauczycieli oraz odmiennych rozwiązań organizacyjnych dla realizowania ich specjalnej edukacji” (M. Łoskot, 2010, s. 5).

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE - definicje

- ✓ „Specjalne potrzeby edukacyjne mają te dzieci, które potrzebują w okresie uczenia się szczególnych warunków odpowiadających ich indywidualnym możliwościom oraz ograniczeniom. [...] Pojęcie to obejmuje więc uczniów nietypowych, zarówno tych z ograniczonymi możliwościami uczenia się, jak i wybitnie zdolnych” (K. Sochacka, 2012, s. 179).
- ✓ „Specjalne potrzeby edukacyjne i rozwojowe występują przede wszystkim u osób, które na skutek utrudnień, zakłóceń i zaburzeń rozwoju – spowodowanych przez rozmaite czynniki biologiczne i społeczne – mają trudności w – szeroko rozumianym – uczeniu się, czyli w integralnym rozwoju biologicznym, psychicznym, społecznym i moralno-duchowym. Osoby te – pozbawione wsparcia – są zagrożone niepełnosprawnością i marginalizacją, a nawet upośledzeniem społecznym i wykluczeniem. Przede wszystkim jednak zagraża im ograniczenie aktywizacji i utrata potencjału rozwojowego, który posiadają” (K. Krakowiak, 2017, s. 5).

UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

- Według aktualnie obowiązującego w Polsce prawa specjalne potrzeby edukacyjne wynikają w szczególności z:
 - 1) z niepełnosprawności;
 - 2) z niedostosowania społecznego;
 - 3) z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
 - 4) z zaburzeń zachowania lub emocji;
 - 5) ze szczególnych uzdolnień;
 - 6) ze specyficznych trudności w uczeniu się;
 - 7) z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych;

UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI – c.d.

- 8) z choroby przewlekłej;
- 9) z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
- 10) z niepowodzeń edukacyjnych;
- 11) z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi;
- 12) z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

(Rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r., Dz. U. z 2020 r. poz. 1280)

<https://prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=4384>

ZASADY PRACY Z UCZNIAMI POSIADAJĄCYMI SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE WEDŁUG A. OLECHOWSKIEJ

- 1. Zasada równych praw wszystkich uczniów** - każde dziecko bez względu na stan, w jakim się obecnie znajduje, powinno mieć zapewnione bezpieczeństwo przebywając w grupie szkolnej wśród rówieśników i osób dorosłych. Należy pamiętać również o indywidualnych preferencjach uczniów przy wystawianiu ocen. Dzieci, które mają możliwość uczestnictwa w zabawach grupowych i mogą brać udział w różnych wydarzeniach społecznych czy kulturalnych, lepiej integrują się ze społeczeństwem. Należy zatem im to umożliwiać i zachęcać to takich aktywności. Każdy pedagog powinien szanować swoich uczniów, stawiać ich sobie na równi i w żadnym wypadku nie powinien dopuścić do sytuacji, w której uczniowie zostaną podzieleni na tych lepszych i gorszych z jakiegokolwiek powodu.

ZASADY PRACY Z UCZNIAMI POSIADAJĄCYMI SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE WEDŁUG A. OLECHOWSKIEJ (zasada 2)

- 2. Zasada wiedzy** - nauczyciel, który pracuje z uczniami posiadającymi specjalne potrzeby edukacyjne, powinien posiadać wiedzę o trudnościach, jakie posiadają jego uczniowie. Powinien stale poszerzać swoją wiedzę, zdobywać nowe umiejętności. Pedagog musi znać objawy niektórych schorzeń, wiedzieć, jak pomóc konkretnemu dziecku. Powinien być również w kontakcie z rodzicami i innymi specjalistami, którzy zajmują się danym uczniem. Ważnym zadaniem nauczycieli jest znajomość i umiejętność zastosowania w praktyce metod wspomagania rozwoju dziecka, tutaj również trzeba pamiętać o indywidualnych predyspozycjach ucznia.

ZASADY PRACY Z UCZNIAMI POSIADAJĄCYMI SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE WEDŁUG A. OLECHOWSKIEJ (zasada 3 i 4)

- 3. Zasada życzliwej uwagi i wrażliwości** - dziecko należy obserwować, zwracać uwagę na jego zachowania w różnych sytuacjach. Trzeba być w stanie udzielić pomocy dziecku, kiedy źle się czuje. Nauczyciel powinien wiedzieć, jak się zachować i w jaki sposób pomóc, gdy dziecko ma zły dzień lub coś sprawia mu trudność.
- 4. Zasada podejmowania pozytywnych oddziaływań wychowawczych** – ta zasada ma na celu umożliwienie wzajemnego zbliżenia i akceptacji pomiędzy uczniami z różnymi trudnościami, a uczniami, którzy tych trudności nie mają. Osobą odpowiedzialną za nawiązanie tych relacji jest nauczyciel. Jego zadaniem powinno być także uwrażliwienie uczniów na trudności, potrzeby i przeżycia pozostałych rówieśników. Należy wyeksponować mocne strony ucznia, dzięki czemu będzie on miał większe poczucie własnej wartości. Pedagog powinien uświadamiać uczniów, że każdy człowiek jest równy, ma takie same prawa, a stopień sprawności nie ma żadnego znaczenia.

ZASADY PRACY Z UCZNIAMI POSIADAJĄCYMI SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE WEDŁUG A. OLECHOWSKIEJ (zasada 5)

- 5. Zasada udzielania odpowiedniego wsparcia edukacyjnego** - nauczyciel powinien nieustannie wzbogacać wiedzę, znać swoich uczniów na tyle, aby wiedzieć, jakiego wsparcia udzielać. Ważne jest, aby poznawać i stosować wobec dzieci takie metody, formy czy środki dydaktyczne, dzięki którym zostaną zaspokojone specjalne potrzeby edukacyjne danego ucznia (A. Olechowska, 2016, s. 54-56).
- Dzięki opisanym powyżej zasadom nauczyciel jest w stanie sprawnie udzielić pomocy, stworzyć odpowiednie środowisko edukacyjne dla uczniów. W każdym przypadku należy brać pod uwagę **indywidualny tok rozwoju dziecka, jego mocne oraz słabe strony.**

POZYCJE ŹRÓDŁOWE

- Krakowiak, K. (red.) (2017). *Diagnoza specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży. Standardy, wytyczne oraz wskazówki do przygotowywania i adaptacji narzędzi diagnostycznych dla dzieci i młodzieży z wybranymi specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, Wyd. ORE: Warszawa.
- Łoskot, M. (2010). *Specjalne potrzeby edukacyjne wyzwaniem dla edukacji XXI wieku*. „Głos Pedagogiczny”, 20, 4–9.
- Olechowska, A. (2016). *Specjalne potrzeby edukacyjne*, PWN: Warszawa.
- Olechowska, A. (2019). *Specjalne potrzeby edukacyjne w urzędowym dyskursie pedagogicznym*, Wyd. APS: Warszawa.
- Sochacka, K. (2012). *Specjalne potrzeby i specyficzne trudności* [w:] E. Awramiuk (red.), *Z problematyki kształcenia językowego*, T. IV, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku: Białystok.
- Zaremba, L. (2014). *Specjalne potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci i młodzieży. Identyfikowanie SPR i SPE oraz sposoby ich zaspokajania*, Wyd. ORE: Warszawa.

Źródła internetowe

- <https://prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=4384>
- <https://kampus.umcs.pl>